

Nr. 3

10. veebruaril
1927.

V. aastakäik.

Väljaandja: Eesti Maakondade Liit. Toimetaja: H. Avikson.

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:		Kuulutuste hind:	
Aastas	Mk. 500.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi		1 lhk. Mk. 3000, 1/2 lhk. Mk. 1500,	
Pooles aastas	250.—	uul. Nr. 12.		1/4 lhk. Mk. 800, 1/8 lhk. Mk. 400.	
Üksik number	25.—	Telefon Nr. 4—72.		Omavalitsustele 30% hinna-	
1923 aastak.	50.—	Jooksev arve: Eesti Panga Tal-		alandust.	
1924	300.—	linna osakond Nr. 609.		Dokumentide kaotamise kuu-	
1925 ja 1926 a. ä	500.—			lutused Mk. 50 dokumendi pealt.	

Ilmub 20 korda aastas, iga kuu 10. ja 25. päeval, mai, juuni, juuli ja augusti kuudel ainult 10. päeval.

SISU:

Maaalgkoolide õpetajate palgaküsimus	Lhk.	35
Järelevalvest omavalitsuste sundmääruste üle. — Eugen Maddison	"	36
Otstarbeta suurt tööd andja seadus. 26. märtsi 1926 a. omavalitsuste maksu seadus tuleb kaotada	"	38
Mõnda vallasekretäride seisukorrast ja ametioskusest. — J. K.	"	39
Kuidas tarvitada „maa“ „maakonna“ asemel?	"	41
Maavalitsuste ja nende asutuste pitserite uuendamise puhul	"	41
Omavalitsuste kaitseks. Rkl. H. Kiiveri kõne Riigikogus eelarve arutamise puhul.	"	42
Omavalitsuse päevauudised	"	44
Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest	"	44
Välismaade omavalitsusest	"	45
Riigikohtu seletused	"	46
Küsimused ja vastused	"	47
Kuulutused	"	34, 48

Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta.

Sis u:

I. VIHK:

I. Üld osa:

1. Eesti Vabariigi põhiseadus.
2. Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja omavalitsuse ajutisest korraldusest.
3. Ajutise valitsuse määrus eelmise määruse elluviimise kohta 30. III 1917 a.
4. Eelmise elluviimise reeglid.
5. Maaomavalitsuskondade võimkond (Maanõukogu prot. Nr. 32 28. VIII 17.

II. Maakond:

6. Maakonnanoukogu kodukord.
7. Seadus maakonnanouk. valim. kohta.

II. VIHK.

8. Ajutine seadus valla- ja maakonnaomavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta.
9. Ülemmäärad ja juhtnõõrid vallaomavalitsuste maksude võtmiseks.

III. VIHK.

10. Väljavõtted otsek. maks. seadustest: Riigi ärimaksust, Maksuvõlgadest ja trahvidest, Kaubandusliste ettevõtete järkude nimekiri põhiärimaksu maksmiseks, Tööstusliste ettevõtete järk. nimekiri põhiärimaksu maksmiseks. Seadus põhiärimaksu muutmise kohta.
11. Seadus liikumata varanduste maksu kohta maal.

IV. VIHK:

12. Otsekoheste maksude peavalitsuse juhatuskiri valla- alevivalitsustele liikumata varanduste maksuseaduse teostamiseks.
13. Petseri maak. lisa maamaksu seadus.
14. Väljaspool linnu ja alevi asuvate kinnisvarade hindamise seadus.
15. Rahaministri määrus 5. juulist 1923 a. tasumaksu üle väljaspool linnu ja alevi asuvate kinnisvarade hindamise asutuse töödest osavõtmise eest.
16. Juhatuskiri väljaspool linnu ja alevi asuvate kinnisvarade hindamiseks.

V. VIHK:

17. Kinnisvara hindamise juhatuskirja lisa: Maa klassidesse jaotus.
18. Tulumaksu seadus.

19. Rahaministri juhatuskiri tulumaksu seaduse § 11 käsitamise kohta.
20. Rahaministri juhatuskiri tulumaksu seaduse § 91 käsitamiseks.
21. Rahaministri määrus tulumaksu seaduse § 91 käsitamise kohta.
22. Rahaministri ja Siseministri juhatuskiri riigi ja omavalitsuse maksuvõlgade sissenõudmise kohta.

VI. VIHK:

23. Omavalit. avanside andmise seadus.
24. Kogukondliste koormatuste seadus: Üldised määrused. Siseministri juhtnõõrid tapikorras edasi saadetavate vahialuste tapikulude tasumise kohta omavalitsustele. Kogukondlisi koormatuse valitsvatest asutustest. Semstvo rahalistest koormatustest. Natuuras täidetavatest kogukondlistest koormatustest. Määrus teede korraspidamise kohta. Siseministeeriumi ringkiri kõigile maakonnale ja maak. politsei ülematele. Sise- ja põllutööstusministerite ringkiri Vabariigi metsaülematele ja maakonnaomavalitsustele. Teedeministri määrused teede ja sildade ehitamise ja parandamise kohta riigi kulul. Teedeministeeriumi määrus ministeeriumile ja üksikutele peavalitsustele kinnitamiseks esildatavate projektide, eelarvete ja seletuskirjade valmistamise kohta.

VII. VIHK:

- Määrus maakonna- ja kihelkonna- teede koormatuse jaotamise kohta põllumajandusliste ettevõtete vahel Liivi- ja Eestimaal. Määrused teede ja sildade ehitamise asjas Eestimaa kubermangus. Määr. talveteede korrashoidm. kohta. Kүүdi koormatusest. Kүүtide seadus. Määrus kүүdi nõudmise või tarvita- mise lähema korra kohta. Kogukondliste koormatuste täitmi- sest eriseaduste järgi.

Maaalgkoolide õpetajate palgaküsimus.

Sest ajast, kui 13. mail 1921 a. antud õpetajate palgaseadus omavalitsuste peale õpetajate palga asjus suured kohustused pani, on maaalgkoolide õpetajate palgaküsimise võimaldamise küsimus päevakorral seisnud, on seda praegu ja püsib, olemas olevate tundemärkide järele, veel kaua päevakorral, sest õpetajate palgaseaduse maksma panemisega ei antud omavalitsustele mingit sissetulekut, kuigi Riigikogu rahaasjanduse komisjon ise, seadust Riigikogule esitades, 200 miljonilise aastase kulu omavalitsustele arvestas, ei ole seda ka seni tehtud, kuigi 1921 a. asemel juba 1927 a. kirjutame.

Õpetajate palgad on siiski seni tasutud. Selleks on erakorralised abinõud leitud. Riigivalitsus andis algul maaomavalitsustele laenu, mis pärast totatsiooniks ümber kirjutati. See läks tervelt õpetajate palkadeks. Juba 1922 a. näitasid maaalgkoolide õpetajate palgad kokku 111.539.993 mrk. kulusumma, 1923 a. 122.210.297 m., kuna ta, koolivõrgu teostamist ja õpetajate palgaastmete tõusu arvesse võttes, 1925 a. 143 milj. marga peale tõusis ja käesoleval 1926/27 a. eelarve aastal 145.148.195 marka maaomavalitsustele arvel näitab. Senini on kõik täh. algkoolide õpetajate palgad vähemate kõikumistega totatsiooni abil maksetud, sest maaomavalitsuste sissetulekud üleüldse ei ulata õpetajate palgamaksmiseks tarvisminevate summadeni. Nii tegid hariduslised kulud maaomavalitsuste 1926 a. eelarvest keskmiselt 35,65 prots. välja, ulatades üksikutes maades 25,08—47,8 prots., kuna maksud sel samal ajal kõigest 29,2 prots. eelarve tuludest välja teevad.

1923 a. tõusis totatsioon riigi eelarves 113 milj. marga peale ja sinna on ta püsima jäänud, figureerides selles samas suuruses ka 1927/28 a. riigi eelarves. Et õpetajate palgarahad tõusnud on koolivõrgu teostamise (algkooli seaduse täitmisel), õpetajate palgaastmete tõusu (palga seadus) ning palgaseaduse muutmise tagajärjel, siis ei ole käesolevas nähtuses tegu omavalitsuste laiotusega, vaid kulude tõus on otsekohe tingitud seaduse täitmisest, on lisatotsiooni määramisega aasta lõpuks seni otsotsaga kokku saadud.

Kui 1926 a. algul 1926/27 a. riigi eelar-

vesse endine algtotatsiooni summa, 113 milj. marka, võeti, palus Eesti Maakondade Liidu juhatus kohe rahaministrit seda summat tõsta eelmise aasta krediidini, s. o. 143 milj. margani. Seda millegi pärast ei tehtud. Selle asemel viis Riigikogu totatsiooni Rahaministeeriumi eelarvest Haridusministeeriumi eelarvesse, nähtavasti kontrolli otstarbel, et toetusraha tõesti õpetajate palkadeks läheks.

Selle kontrolli juures on nüüd lõputulemusena see, et 113 milj. toetus on lõppenud ja jaanuari kuul s. a. ei jätanud enam õpetajate palga väljamaksmiseks 792.968 m.k. 50 p., kuna veebruaris ja märtsi kuudeks üldse enam krediiti ei ole. Jaanuari kuu palga suurust arvesse võttes puudub krediite veebruaris ja märtsi kuudeks 11.218.221 marka, kokku seega 23.229.410 m. 50 p. Et käesoleva eelarve aasta jooksul maksva kontrolli juures toetusrahadest õpetajate arstiabi ja pensionimakse (kõik seadustega peale pandud sunduslised kulud) arvesse ei võetud, mis mitmel maaomavalitsusel raha puudužel tasumata seisavad, ja mis kokku 8.918.785 mrk. 1. aprillini s. a. väljateevad, tõuseb üldpuudujääk 32.148.195 m. peale, s. o. üle kahe miljoni rohkem kui Maakondade Liit kalkuleeris. Puudujääki nähes palus Haridusministeerium juba novembri kuus riigi lisa eelarvesse nr. 2 lisatoetusraha õpetajate palkadeks sissevõtta, kuid seda ei tehtud. Selle asemel on tõstetud põhimõtteline küsimus üles, kes peaks üldse tulevikus õpetajate palgad maksma, riik või omavalitsus, kui mõlemad kokku, siis misuguses proportsioonis.

Seda suurt põhimõttelist küsimust ei otustata päevade jooksul, kuna ta seni aastaid lahendamata seisnud on, hoolimata sellest, et küsimuse lahendamiseks teed on näidatud ja seaduse eelnõu esitatud. Kuid need seisavad Rahaministeeriumis, kuhu nad Vabariigi Valitsuse otsusega läbivaatamiseks antud. Omavalitsused ei võta kerge südamega totatsiooni vastu, vaid nõuavad omale maksu võtmise õigust, mis küsimuse lahendamiseks, kuid maksuseaduse eelnõu, mille Maakondade Liit esitas, seisab, kuigi riigil ükskõik peaks olema,

kas annab ta oma kassast raha toetusena või koguvad omavalitsused selle summa otseteed maksumaksjatelt. Vähemalt jääks ära need igaaastased toetuse ja lisatoetuse nurumised. Praegu on nad tekkinud olukorras jälle päevakorral.

Et jaanuari palk õpetajatel osalt saamata, et veebruari ja märtsi palkade maksimiseks igasugune väljavaade puudub, käis Maakondade Liidu juhatus 26. jaan. raha- ja haridusministri jutul, nõutades lisatootsiooni 30 milj. marga suuruses, s. o. eelmise aasta summa. Küsimus oli sel samal päeval ka Vabariigi Valitsusel kõne all, kuid otsust küsimuse kohta ei tehtud. Kuna õpetajad seni oma palgaga ei oota, kuni õpetajate palgaküsimuse põhimõtted kindlaks määratakse, et palga mittedaa-

mine väga tõsine päevakorra küsimus on, mis väljaspool igasuguseid tuleviku põhimõtteid, kiires korras lahendatud peab saama, ja sellel küsimusel tuleviku korra küsimusega mingit ühist pole, käis Maakondade Liidu juhatus 3. veebr. seisukorda Riigivanemale selgitamas abinõude leidmiseks praeguse seisukorra lahendamiseks, sest maavalitsuste kassadel puudub igasugune võimalus neid kulusi katta.

Riigivanem üle tunniaegses jutuajamises kriipsutas alla kokkutõmbamise tarvidus algkooli kulude asjus, kuna käesoleva küsimuse lahendamiseks avaldas lootust, et Vabariigi Valitsus mingisuguse tee leiab, sest küsimus võetakse ühel lähemal Vabariigi Valitsuse koosolekul päevakorda.

Järevalvest omavalitsuste sundmääruste üle.

EUGEN MADDISON.

Vene Ajutise Valitsuse ajal vabanesid omavalitsused esialgu küll faktiliselt, kuid pärast ka juriidiliselt, vastavate omavalitsuste puutuvate seaduste põhjal, keskvalitsuse ja tema asutuste eestkostmise ja surve alt. Omavalitsused muutusid iseseisvateks kohapealseteks valitsemis organideks („органы местного правления“). Nende iseseisvus väljendus iseäranis selles, et järevalve oli põhimõtteliselt ette nähtud ainult omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle, mida teostasid järevalve organid rippumatu kohtu kaudu, kuna otstarbekohasuse järevalve oli, nii ütelda, surmale määratud: kus teda võis veel teostada järevalve asutus, olid tähendatud seadustes otsekohe ette nähtud. Mõnedel üksikutel juhtumistel oli järevalve asutus, teostades seaduslikkuse järevalvet, õigustatud teostama ka otstarbekohasuse järevalvet, kuid asja lahendas lõpulikult ikkagi kohus ning ainult seaduslikkuse seisukohalt. Sel viisil teostati teatavasti järevalvet maa- ja linnaomavalitsuste poolt antavate sundmääruste üle. Linna- ja maaomavalitsuste kohta pandi maksuma järgmine kord: linna- ja maaomavalitsuste esituskogude poolt vastuvõetud sundmäärused saadeti kubermangu komiszarile, kes võis neid kahe nädala jooksul oma märkustega tagasi saata uueks läbivaatamiseks. Tagasisaadetud sundmäärusi võisid vastavad esitus-

kogud vastu võtta ainult ² häälteenamusega koosolijate liigete arvust ning neid saadeti täide, kui nende vastu seadustes ettenähtud korras kubermangu komiszaril poolt ei olnud tõstetud protesti. Sundmäärused, mille vastu kubermangu komiszar ei protesteerinud, kuulutati maa- või vastavalt linnavalitsuse poolt kolm korda kohalistes ametlikes lehtedes ning peale selle avaldati ka muul viisil, mis võimaldas nende kättesaamist rahvale (Linnaseadus § 110, Seadl. ja valits. korr. kogu nr. 157—1917 a., art. 869, Semstvo asutuste seadus § 111, seadl. ja valits. korr. kogu nr. 157—1917 a., art. 870). Protesteerimise kord oli sama, mis muil juhtumistel—nimelt kubermangu komiszaril oli õigus kahe nädala jooksul vastavas ringkonna kohtus (administratiiv osakonnas protesti esitada, kui ta leidis, et tähendatud omavalitsuste esituskogude otsused ei ole kooskõlas seadustega, teatades ühtlasi sellest vastavale maa- või linnavalitsusele. Protesteeritud otsuse täitmine jäi seisma kuni otsuse jõusse astumiseni. Iseäraliste olude ajal (sõda jne) võidi protesteeritud otsus täide saata maa- või vastavalt linnavalitsuse vastutusel, teatades sellest kubermangu komiszarile ja ringkonna kohtu (linnaseaduse § 82, ja semstvote asutuste seaduse § 86, ibid).

22. juuni 1917 a. omavalitsuse elluviimise seaduse (seadl. ja valits. korr. kogu nr.

173—28. juulist 1917 a. art. 953) lisa § 7 nägi ette, et ajutistel semstvo nõukogudel on õigus välja anda nende võimkonnas olevate maaalade kohta sundmäärusi vastavalt selles asjas kubermangu ja semstvo esituskogude kohta maksmapandud määrustele, kusjuures tähendatud määrustes semstvo valitsuste ettenähtud õigused ja kohused lähevad ajutiste nõukogude vastavate asutuste peale. Tähendatud õigused ja kohused läksid maakonnanõukogu („Eesti kubermangu Teataja“ nr. 36—1917 a.) põhjal maakonnanõukogude ja maakonnavalitsuste peale üle. Ajutiste administratiivseaduste („Riigi Teataja“ nr. 1—1918 a.) seadus I, § 2 järgi tunnistati maksvaks kõik „seaduslikud määrused, mis 24. oktoobrini 1917 a. Eestis jõus olid, niivõrd kui need seadused Eesti Maapäeva otsust mööda, mis 15. novembril 1917 a. vastu võetud, Päästekomitee läbi 25. veebruarist 1918 a., kui ka Ajutise Valitsuse endiste ja käesoleva määruse läbi muudetud ei ole“. Järjekulult tunnistati maksvaks ka eelpool toodud Vene Ajutise Valitsuse aegsed seadused. 10. jaanuaril 1919 a. ilmus ajutine seaduste ja administratiivsete korralduste väljaandmise ja väljakuulutamise kord („Riigi Teataja“ nr. 1—1919 a. sead. nr. 1), kus peatükk III-as („Omavalitsuse korraldused“) leidub järgmine määrus: „Maakonna- ja linnavalitsuse sunduslised määrused käivad siseministeeriumi kontrolli alla ja saadetakse sealt kohtuministeeriumi avaldamiseks „Riigi Teatajas“.

Mis ütleb meile see määrus? Ta ütleb meile, kas seda, et siseministeerium teostab „kontrolli“ maakonna ja linnaomavalitsuste sundmääruste üle samades piirides, mis sama seaduse peatükk II („Administratiivsed korraldused“) §§ 3 ja 4 järgi kohtuministeeriumi poolt teostava „kontrolli“ kohta ülesseatud — nimelt, kas need sundmäärused „õigustatud allikatest“ tulevad, kas nad maksva seaduse peal, põhjenevad, kas nad „E. A. V. deklaratsiooniga kooskõlas“ ja kas nad „väliste ning sisemistele nõuetele“ vastavad, või seda, et endine, kuni tähendatud seaduse jõusse astumiseni, maksev kord on muudetud ainult niipalju, et linnaseaduses § 110 ja semstvote asutuste seaduse § 111 ettenähtud järeelvalvet ei teosta enam mitte kubermangu komissar või „Ajutise Valitsuse maakonna volinikud“,

vaid siseministeerium ainuüksi, kuid samas korras ning et sundmäärusi ei saadeta avaldamiseks ametlises lehes („Riigi Teatajas“) mitte enam vastavate maakonna- või linnavalitsuste, vaid samuti siseministeeriumi poolt. Isiklikult arvan, et esimene seisukoht on õigem. Minu arvates, taheti tähendatud seadusega piirata järeelvalve asutuse õigused maksa pannes omavalitsuste sundmääruste suhtes üldist järeelvalvet korda (Linnaseaduse § 82, Semstvote seaduse § 86), kus juures järeelvalve asutusel (siseministeeriumil) järeelvalvet teostamisel oleksid samad õigused, mis kohtuministeeriumil administratiivsete korralduste kohta (Ajut. sead. ja adm. korral. väljaandm. ja väljak. korra, III peat. § 4).

Tähendatud seaduse tõlgitsemisel ei tohi unustada, et tol ajal elati detsentralisatsiooni ja omavalitsuse laialdase iseseisvuse tähe all: omavalitsused olid vabanenud keskvalitsuse eestkostmise alt, olid täiealistselt tunnustatud ning seda taheti neile ka kindlustada. See tahtmine leidis endale kõige parema väljenduse omavalitsuse ajutise järeelvalve seaduses („Riigi Teataja“ nr. 78—1919 a., sead. nr. 149), mille pealkiri juba tõendab, et järeelvalvet üldse võis edaspidi sündida ainult selle seaduse põhjal ja korras. Seda kinnitab ka sama seaduse sisu. Selle seaduse põhjal tuleks muudetuks lugeda igasugune teine järeelvalvet teostamise, olgugi et seaduses eneses ei ole ülesloetud, missugused seadused oma maksvuse kaotavad. Kuid see on ainult redaktsiooniline puudus; teatavasti aga kannatavad selle puuduse all suurem osa meie oma seadustes, nii vanad kui ka uuemad. Sellele puudusele ei anta ka iseäranis tähtsust, sest uus seadus muudab ikka endist seadust olenemata sellest, kas sellest on uues seaduses öeldud või mitte. Kahjuks, puuduvad meil omavalitsuse ajutise järeelvalvet seaduse motiivid, sest oli vastu võetud mitte Asutava Kogu, vaid seadusandliku delegatsiooni poolt. Kuid motiividena võiks siin tarvitada Asutava Kogu omavalitsuse komisjoni poolt vastuvõetud „Eesti omavalitsuse seadusi eelnõu ja selle motiivid, sest eelpool kirjeldatud järeelvalvet kord langeb — isegi redaktsiooniliselt — täiesti kokku tähendatud eelnõus ettenähtud korraga (§§ 23, 24, 26, 184—191 ja 193); ainult mõnede otsuste kohta oli eelnõus ettenähtud ka otstarbekohasuse järeelvalvet, mis väljendus selles, et protesti korral oli tarvis, et teistkordsel läbivaatamisel otsus

samas korras muutmata vastu saaks võetud ning otsus saadeti täide. Eelnõu selgituskiri kõneleb selle kohta järgmist: „Järelvalve on omavalitsuse seaduse eelnõu järele kavatsatud ainult seaduslikkuse üle ja seda kohtu kaudu“ (lhk. 7). Teisel

poolt tuleb arvestada ka sellega, et tähendatud eelnõu valmines just samal ajal, millal omavalitsuse ajutine järelvalve seadus seadusandliku delegatsiooni poolt vastu võeti.

(Järgneb).

Otstarbeta suurt tööd andja seadus.

26. märtsi 1926 a. omavalitsuste maksu seadus tuleb kaotada.

Omavalitsuse ajutise järelvalve seaduse § 4—8 järele teostab järelvalvet vallaomavalitsuste seaduslikkuse üle maavalitsus. Selleks otstarbeks saadavad järelvalve alla kuuluvad omavalitsused oma esituskogude protokollid seitsme päeva jooksul järelvalvet teostavale asutusele, kellel on õigus kahe nädala jooksul administratiivkohtu korras proteste avaldada, kui ta neis leiab seaduse rikkumisi. Protesti avaldamise tähtaeg eelarvete kohta on üks kuu. Järelvalve asutus, kui ta antud tähtaegadel protestiga ei esine, kaotab pärast seda protesteerimise õiguse ja omavalitsuse esituskogu poolt vastuvõetud otsused astuvad seaduse jõusse.

Riigikogu poolt 26. märtsil 1926 a. vastuvõetud omavalitsuste maksuseaduse muudatuste seaduse järele kinnitab maa- ja vallavolikogude poolt vastuvõetud maksumäärad rahaminister. Selle tõttu tekivad arusaamatused ja olukord, kus järelvalve asutus ei saa järelvalvet teostada seaduses ettenähtud korras.

Maksude kindlaks määramine ja eelarve kokkuseadmine sünnivad enamasti valla esituskogude ühel ja samal koosolekul, kuna enne kulude summa kindlaks tegemist pole mõeldav mingisuguste maksude määramine. Kõik vastuvõetud otsused, muu seas ka eelarved, saadetakse järelvalve korras vastavale järelvalve asutusele, viimane aga ei saa nende kohta seisukohta võtta, sest on teadmata, kas rahaminister kinnitab maksumäärad või mitte. Kui viimaks antakse teada rahaministri seisukoht, siis on seaduslik protesteerimise tähtaeg möödunud ja esitatud eelarve astub automaatselt seaduse jõusse. Nüüd kerkib päevakorra küsimus, kuidas saab muuta seaduse jõusse astunud vallavolikogu otsust, sest mainitud seadus, mis annab rahaministrile maksude kinnitamise õiguse, ei muuda omavalitsuse järelvalve seadust ja ei anna ka seda õigust rahaministrile,

vastuvõetud maksumäärade muutmiseks. Igatahes maavalitsus sünni midagi muuta ei saa ja seaduse jõusse astunud eelarve pööratakse täitmisele, selle peale vaatamata, kas rahaminister maksumäärad kinnitab või mitte.

Peale selle pole mainitud omavalitsuse maksuseaduse muudatuse seadus mitmeti kooskõlas tegeliku eluga ja praeguse olukorraga.

Ajutise valla- ja maavalitsuse maksuseaduse („R. T.“ Nr. 18/19 — 1920 ja Nr. 3 — 1921 a.) käsitamisel olid mitmesugused puudused, näit. madalad maksumäärad (isikumaksu, jalgratta jne.) ei võimaldanud vallaomavalitsuste kulude-tulude eelarvete tasakaalu viimist, kuna tööstusmaksud olid liig kõrged, selle peale vaatamata, et määratud maksud kuulusid sise- ja rahaministri kinnitamisele. Tööstused olid üleliigselt maksustatud ja ettevõtjate rahulolematumus oli õigustatud. Mõlemad nimetatud pahedest said hiljem kõrvaldatud: esimene omavalitsuste maksuseaduste muudatuse seadusega („R. T.“ Nr. 83/84 — 1924 a.) ja teine siseministri poolt kokkuleppel rahaministriga 15. okt. 1924 a. kinnitatud ülemäärade ja juhtnõrde avaldamisega vallaomavalitsuste maksude võtmiseks („R. T.“ Nr. 133/134 — 1924). Mainitud korraldused andsivad vallaomavalitsustele võimaluse oma eelarveid puudujäägita kokkuseada ja maks tööstuste pealt vallaomavalitsuste kasuks vähenes tuntavalt. Ühtlasi tuleb tähendada, et ülemäärade maksimahakkamisega loodi kindel alus maksu määramiseks. Vallaomavalitsused tervitasid seda korraldust, mis võimaldas stabiilse vahekorra alalhoidmist töösturitega. Maksud olid enam vähem ühtlased üle maa. Maksude määramisel vallavolikogud pidasid kinni antud juhtnõrdest, kuna eelarvete täitmisele võtmine vallavalitsuste ja täitmisele lubamine järelvalve asutuste poolt ei sünnitanud kellegile raskust. Nüüd

aga, eelpool nimetatud seaduse ilmutamisega, on see seotud niisuguste vormalustega, mis ei too mingisugust tulu, vaid vastupidiselt tekitab kulusid ja takistab tegevust. Elame koosseisude kokkutõmbamise ja kulude vähendamise ajajärgul. Ministeeriumid olevat koormatud ülirohke tööga, aga siiski kogutakse ministeeriumi sadandaid protokolle, mis sugugi nende ülesandesse ei kuulu, eriti otstarbekohase korralduse juures. nagu seda oli määrus ülemäärade ja juhtnõuete kohta vallaomavalitsuse maksude võtmiseks. Kui veel juurde arvata Rahaministeeriumi seletust, et ta need maksumäärad kinnitab, mis varem maksvast ülemäärast üle ei ulata, siis osutub vallaomavalitsuste töö otsuste ärakir-

jutamise ja saatmise asjus, samuti Rahaministeeriumi töö nende protokollide registreerimise ja vastuste kirjutamise alal täiesti ülearuseks ilma ühegi kasuta tööks ja raha ning aja kulutamiseks.

Leides, et sarnane talitusviis omavalitsuste järelevalve põhimõttega kooskõlas ei ole, omavalitsuste tööd takistab, sünnitades asjata tööd omavalitsustele ja Rahaministeeriumile, kuna tegelik elu endise korraldusega sobis, otsustas E. Maakondade Liidu juhatus 26. jaan. s. a. „R. T“. Nr. 52 — 1926 a. ilmunud omavalitsuste maksuseaduse muudatuste seaduse I osa muutmise seaduse eelnõu kokku seada endise korra maksmata panemiseks.

Mõnda vallasekretäride seisukorrast ja ametioskusest.

J. K.

Riigikogu poolt novembrikuu lõpul vastuvõetud vallavolikogude valimise seadusega on vallasekretäride seisukord kindlamale järjele seatud, kui ta meil siiani oli. On pika töö ja raske vaeva järele saadud ometigi kord kätte see seisukoht, mille poole on püütud nii mitmed aastad.

Eriti suurt visadust ja energiat on selles asjas ülesnäidanud vallasekretäride selts, eesotsas esimees h-ra Nurk'iga ja Maakondade Liit. Lubatagu mulle siinkohal avaldada lugupidamist h-ra Nurk'i ja Maakondade Liidu vastu ühes soovivaldusega, et nad raugemata edasi töötaksid omavalitsuste ja nende teenijaskonna õiguslike huvide kasuks.

Ma arvan, et igaüks meie omavalitsustegelastest, eriti vallasekretäridest on jälginud küsimust, kuidas vallasekretäride instituut, nende õigusline seisukord tulevikus välja kujuneb ja kellena vallasekretäri, kui niisugust, vallaomavalitsuses näha soovitakse, kas ametnikuna või endiselt vallavalitsuse liikmena.

On esitatud Riigikogule mitmesuguseid ettepanekuid, on omavalitsuse komisjonis arutatud pikalt ja laialt, kes ja mis vallasekretär õieti peab olema, kuid lõppude lõpuks võime siiski konstateerida, et Riigikogu omas suures enamuses on ühemeelselt otsusele jõudnud, et vallasekretär, kui tehniline tööjõud, peab olema ametnik ja teda tuleb valida määramata aja peale.

Ta ei tohi mitte olla linnuprii ja poliitiliste voolude tallata.

Võilus vallasekretäride seisukorra parandamiseks on käinud juba Asutava Kogu päevilt, kuid tagajärgi on vähe saavutatud. Meie riigitegelased ei ole igakord mitte arvestanud omavalitsustegelaste soovidega ja õiglaste nõudmistega, sellepärast ei ole ka edasi jõutud. Viimasel ajal on aga asja seisukord muutunud. On hakatud tähelepanema ka omavalitsustegelaste õiglasi soove ja nõuandeid. Ja seda viimast asjaolu tuleb meie riikluse seisukohast vaid tervitada.

Siin kohal ei saa märkimata jätta seda meeletu, mis valitses Eesti riigi loomise ajajärgul meie valitsusliigete peres.

8.—10. nov. 1919 a. peeti Tallinnas „Estonias“ üleriiklikku põllutöö kongressi. Sellel kongressil esines Aj. Val. minister adv. T. Jürine referaadiga „Omavalitsuse uuenduse“ üle, öeldes peale muu järgmist: „Vallasekretäride Seltsi mängukirjas Asutavale Kogule öeldakse, et sekretääre peab valima määramata aja peale. See ei vasta demokraatialle, kes mees on, seisab ametis ka ilma, et ta määramata aja peale oleks valitud; kes ülesande kõrgusel ei seisa, see andku teisele ruumi. Uue vallakirjutajate seaduse järele seatakse armulikult kirjutajaid määramata ajaks ametisse; riik maksab neile palga ja see saadetakse postiga koju kätte

ja vallad kandku kohuseid. — Vaat eee on nüüdseaja idaal!" (Hans Nurk „Eesti vallasekretärid“, lehek. 23).

Sarnane oli tollaegsete valitsusliigete meeleolu ja sellepärast oli ka võimata midagi kätte võita.

Aastad on möödunud ja ühtlaselt sellega on muutunud ka meie poliitika- ja riigitegelaste vaated vallasekretäride suhtes.

On ju ka veel praegu mõningaid poliitilisi rühme, kes ikkagi veel aru ei suuda saada ja kardavad, et sekretäri määramata aja peale valimisega muutub see valas mingisuguseks bürokraadiks, väärjumalaks, keda ükski enam kõigutada ei saa. Kuid see arvamine on hoopis vildak, on põhjendamata.

Kui nüüd riigivõim on kindlustanud vallasekretäridele „eluaseme“, siis peavad ka vallasekretärid näitama, et nad seda igatepidi väärt ja täiesti ärateeninud on. Peavad näitama, et vallasekretärid ei ole mingisugused „logardid“, nagu keegi Tartu- ja vallavanemate ja vallasekretäride koosolekul, kus arutati ka vallasekretäride valimisküsimist, tähendas, vaid tõsised töömehed ja oma ülesannete kõrgusel seisjad. Vallasekretäride tööala on niivõrd laialdane ja tegevusrikas, et ta tarvidab ka laialdaste teadmistega isikut, kes oleks kompetentne igas ettetulevas asjas.

Paraku on aga möödunud suvel korraldatud kutseksamid ametioskuse suhtes teist keelt rääkinud ja üheks õige suureks miinusiks on olnud see, et vallasekretäridest ja nende ameti kandidaatidest võrdldmisi suur protsent on eksamil nörkadeks osutunud.

Kui vähegi loogiline olla, siis peaks olema nõnda, et vallasekretäride poolt ametioskus ja riigi poolt ameti kindlustus. Kui tahetakse midagi saada, siis peab ka vastutasuks midagi kaalule panema. Ja kaalule võib panna ainult omi teadmisi ja ametioskust.

On ju loomulik, et kutseõigusega sekretärid peavad aset andma kutseõiguslistele. Sellele seisukohale on asunud ka Vallasekretäride Seltsi juhatus ja nõukogu ning vastu võtnud resolutsiooni, et kõik kutseta sekretärid tulevad 1. jaan. 1927 a. ametist vallandada. Iseküsimus on muidugi kas see just 1. jaanuaril 1927 a. peaks olema.

Muidugi võidaks ju sellele vastu vaielda ja ütelda, et diplom veel kedagi targaks ei tee, sest ka kutsega sekretäride hulgas võib leiduda halbu töömehi. Üldisest ja eriti just vallasekretäride eneste seisuko-

hast väljamineks peab ütleva, et kutset peab tingimata nõudma ja just sellepärast, et ärahoida juhuslise elemendi sattumist sekretäride ridadesse. Isik aga, kes kutseeksami sooritamiseks vaeva on näinud, end igatepidi täiendanud ja edasiharinud, jääb kätte võidetud kutsele truuks ja pühendab ennast vallasekretäri ametile.

Siseministri poolt 4. märtsil 1926 a. kinnitatud eksami kava vallasekretäri kutse omandamiseks § 4 lit. b p. 4 järele lastakse eksamile iskuid, kes vastavad üldhariduse poolest vähemalt perekonnaseisu seaduse („R. T.“ Nr. 191/192 — 1926) § 8 nõuetele, s. o peavad olema vähemalt kõrgema algkooli haridusega. Nõuetav algharidus ei ole iseendast ei tea kui suur haridus, millest järeldada võib, et sekretäri kutseeksami sooritajad õige palju peavad juurde õppima ja ennast mitmekülgselt täiendama, sest üksikasjalised nõudmised vallasekretäri kutse omandamiseks, mis Siseministri poolt 13. III. 26. a. kinnitatud, on õige laialdase iseloomuga.

Nende ridade kirjutajal on meeles väike episood 1923 a. (või oli see 1924 a., õieti ei mäleta) üleriikl. vallasekretäride koosolekust. Sellel koosolekul arutati muu seas kursuste korraldamise küsimust õige laialdase kava järele. Mõnelt poolt (Loorits-Viljandimaalt) soovitati kursuste lõpul korraldada eksamid kutseta vallasekretäridele. Siis ütles meie lugupeetud omavalitsustegelane adv. h-ra Jans muu seas järgmist: „Olen ülikooli õigusteaduskonna lõpetanud ja hulk aastaid praktiseerinud tegeliku advokaadina, kuid kui minult selle kava järele nõutakse eksami sooritamist, siis pean küll ütleva, et ma seda mitte ei suuda teha“. Need meie lugupeetud omavalitsustegelase sõnad, kui neil ka osake tõtt sees oli, on õige iseloomustava tähendusega just vallasekretäri kutseeksami sooritajate suhtes.

Ka tollaegse kavatsetava kursuse kava oli õige laialdane. Selles oli ettenähtud terve Vene riigi seaduste kogu.

Sellest kõigest võime järeldada, et vallasekretärid ei tohi piirduda veel ka ainult kutseõiguse diplomiga, vaid kursuste ja kirjanduse teel ennast igakülgsesti täiendada. Ja selleks on ju soodsaid võimalusi, sest nagu Maakondade Liidu 1927 a. tegevuskavast näha, korraldakse käesoleval aastal rida kursusi eriti vallasekretäridele ja õigusteadlised kursused omavalitsustegelastele,

Ärgu vallasekretärid jäägu külmadeks pealtvaatajateks, sest see oleks otse andeksandmata kuritegu oma ameti vastu. Ja kui sekretärid ise oma ameti vastu

loiuks jäävad, siis ei aita ka midagi „eluaseme“ kindlustamise seadus. Hiljem ehk varem tuleb ikkagi taganeda ja aset anda sellele, kes selle kõrge kutse vääriline.

Kuidas tarvitada „maa“ „maakonna“ asemel?

Maavolikogude valimise seadus 16. dets. 1926 a. ütleb oma § 74: „Kõikides maks-vates seadustes lugeda sõnade „maakond“, „maakonnakoogu“, „maakonnavalitsus“ asemel vastavalt „maa“, „maavolikogu“, „maavalitsus“.

Viimaste nimetuste tarvitamise juures üldmõttes ei saa kahtlemist seaduse täht-tähelise täitmise juures tõusta ja teiseti vastavaid mõisteid avaldada ei saa, kui „maa“, „maavalitsus“, „maaomavalitsus“, „maavolikogu“. Kuid kui hakkame uusi nimetusi kasutama ühe ehk teise amet-niku nimetusega koos, ehk ühendame need nimetused teatud maavalitsuse üksuse pä-ris nimega, siis tõuseb kahtlus, kuidas seda väljendada, kuidas kirjutada, kumba sõna külge liita „maa“ esimese ehk kolmanda külge. Näit. kuidas nimetada nüüd end. maakonna arsti ehk maakonna inseneri? Täites täpselt § 74. peaksime kirjutama: Tartu maaarst, Pärnu maainsener. Maa-arsti all mõeldakse aga mitte enam erilise ettevalmistusega maakonna arsti, vaid po-sijat, või nõida, samuti on maainsener mõis-tatus. Ei lahenda ka „maa“ lahuskirjuta-mine asja, sest siis saaksime Tartu linna arsti, kes maal asub, sest „Tartu“ nimetust kannab ainult teatud linn.

Sarnaseid näiteid võiks palju tuua, kust selgub, et maa liitmise järgneva nimetu-sega „maavalitsus“ ja „maavolikogu“ ees-kujul õiget mõistet ei anna.

Sellepärast on hakatud „maa“ liitmist „maakonna“ asemel mitmeti tegema.

Ühtlus on siin tarvilik, niihast juriidili-sest kui ka keelelisest küljest.

Et küsimust õieti lahendada, pööras E. Maakondade Liit ülikooli ja teiste keele-teadlaste, samuti ka juristide poole.

Viimaste kaalutlemiste järele oleks õige kindlaks kujunenud nimetuste juurde jääda, nagu seda on Harjumaal, Läänemaal, ning analoogia põhjal tekkinud Pärnumaal, Tar-tumaa jne. Sellepärast tuleks tarvitada:

Tartumaa volikogu,
„ valitsus,
„ valitsuse esimees,
„ „ sekretär,
„ „ liige,
„ valitsuse haridusosakond,
„ agronoom,
„ arst,
„ loomaarst,
„ koolinõunik jne.

Tartu maavolikogu, Tartu maavalitsus pole juba sisuliselt õige, sest Tartu all mõistame ju ainult linna.

Järjekult tuleks „maa“ liita igal pool teatud maad äratähendava nimetusega, kuid üldiselt, ilma teatud maad tähenda-mata mõiste juures liita „maa“ temale järg-neva nimetusega, nagu see seaduses aval-datud.

Selle reegli maksmapanemiseks ja välja-kuulutamiseks pööras E. M. Liidu juhatus oma otsuse põhjal 3. veebr. s. a. Sisemi-nisteriumi poole.

Maavalitsuste ja nende asutuste pitsereite uuen-damise puhul.

Mõte, mille T. Laur oma artikliga „Maa-valitsuses“ nr. 14—1925 a. liikuma pani, nimelt iga maa jaoks vapp väljatöötada ja sellele aukoht maaomavalitsuste ning nende asutuste pitserites anda, on teostumas. Mõned maavolikogud on Liidu poolt välja-töötatud vapid vastuvõtnud ja nende tar-

vitusele võtmine pitserites on päevakorral. Seda tegema kiirustab asjaolu, et maavoli-kogude valimise seadus 16. dets. l. a. (R. T. nr. 100—1925) „maakonnavalitsuse“ asemel „maavalitsuse“ maksuma pani.

Uute pitsereite muretsemise puhul, välja-minnes „Maaomavalitsus“ nr. 16—1926 a.

— k k — poolt avaldatud soovist pitserite ühtluse kohta, võttis E. Maakondade Liidu juhatus maavalitsuse pitserite küsimuse päevakorda ja tuli 3. veebr. s. a. otsusele, et praegune pilk on omavalitsuste ja nende asutuste pitserite ühtlustamiseks suuruse ja kokkuseade poolt kõige sündsam, ning

mal all, kui pahemalt algas, ilma et erijoon nimetust vapist lahutaks. ¹⁾ Valla ja alevi-omavalitsuste ja nende asutuste nimetuse juures maa äratähendamine on üleaarne, sest vapp ütleb selle juba ära.

3) Maavalitsuse pitser on sõõr, mille läbimõõt on 42 millim. ²⁾

soovitab kõigile maomavalitsustele pitserite tellimise puhul järgmist arvesse võtta:

1) Iga maavalitsuse, valla- ja alevivalitsuse pitseris, samuti kõigi nende asutuste, näit. koolide, pitserite keskel on maavolikogu poolt vastuvõetud maa vapp ilma pärjata.

2) Asutuse nimetus, kelle pitser ta on, algab pitseri pahemalt poolt alt, läheb ringi ümber vapi, lõppedes niisama kõrgel pare-

4) Valla- ja alevivalitsuste pitser on sõõr, mille läbimõõt on 3,6 millim.,

5) Maa-, valla- ja alevivalitsuste asutuste, näit. koolide pitser on sõõr, mille läbimõõt on 3 sentimeetrit.

¹⁾ Vaata juuresolev Tartumaa valitsuse pitseri kujud: I. kummi II. lakipitsar. Eelmise artikli alusel tuleks pitserite pealkiri: Tartumaa valitsus.

²⁾ Riigi pitseri läbimõõt on 7 sentim., Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja ministeeriumite omade läbimõõt 5 sentimeetrit.

Omavalitsuste kaitseks.

Rkl. H. Kiiver, kõne Riigikogus eelarve arutamise puhul.

Väga austatud riigikogu liikmed! Lehitsedes pealiskaudselt riigikogule kinnitamiseks esitatud 1927/28 aasta eelarvet, paistavad silma üksikud §§, mis kõnelevad — omavalitsustele toetuseks selleks ja selleks otstarbeks nii ja niipalju miljonisi. Täheandab, omavalitsused edendavad riigi valitsemises ikkagi veel teatavat osa, kuigi kahjuks, mitte enam nii suurel määral, nagu see põhiseaduses ettenähtud. Minevasel koosolekul kuuldusid aga siitsamast riigikogu kõnetoolilt helid, mis omavalitsusi hoopis iseäralises valguses paista lasid. Need üteldud sunnivad mind, kui omavalitsuse tegelast, omavalitsuste kaitseks välja astuma, näitama, et kahtlustused nende vastu täiesti alusetu on.

Tuletame meelde momentisi meie iseseisvuse algupäivilt, ajast, kus meie vapper maleva oma tublide juhtide juhatusel müürina frondil seistes meie iseseisvusele aluse pani. Oli ju terve riigi aparaadi

korraldus ja sõjaväe varustuse muretsemine algul omavalitsuste käes. Omavalitsus oli tol ajal ainukene organiseeritud võim, ainukene riigivalitsemise aparaat — seda ei saa ometi keegi salata.

Edasi — kui vaadata nende elulookirjeldusi, kes praegusel silmapilgul siin istuvad ja meie kodumaa saatust juhivad, paistab silma, et neist peaegu kõik kas otsekohe või kaudselt omavalitsuse tegevusest osa on võtnud.

Meil, kui noorel riigil, ei ole ju eriti selleks ettevalmistatud riigimehi, omavalitsus on see ülikool olnud, kust meie oma algteadmised oleme ammutanud, mida nüüd käsitame.

Nüüd aga öeldakse juba — omavalitsuse esituskogud on liiga suured, unustatakse aga seal juures ära, et meie demokraatlike riigikorra juures iga kodanik peab valitsemisest osa võtma. Ütleb ju meie põhiseaduse § 1. — „Riigi võim on rahva

käes". Kust peab aga rahvas neid teadmisi ammutama, millega tema kätte usaldatud riigivõimu teostada? Selleks kohtuks on just meie omavalitsuste esituskogud. Mitte suured ei ole nad, vaid minu arvates koguni veel väikesed.

Siit samast kõnetoolist anti mõista, et omavalitsused keskvalitsusele valitsemise juures takistuseks on, anti mõista, et nad üleliigsed on. Seda vaadet ei jaga küll mitte kõik.

Mul tuleb meelde lugupeetud riigivanimema ütetus: „Omavalitsus tegelastele tulen alati vastu nii palju, kui see minu võimuses on, nende olen alati kätte saavad, olgu see päeval või öösel“. Kui meie nüüd lähemalt vaatame, milles seisab siis see asi, et omavalitsuste peale mõnede poolt nõuda halva pilguga vaadatakse? Härrad riigikogu liikmed! Asi seisab selles, et omavalitsuse tegelased, täites seadusega nende peale pandud ülesandeid ja öeldes sealjuures keskvalitsusele tihti kibedat tõtt suu sisse, ja see paljudele ei meeldi, tõde on alati valus kuulda. Teiseks põhjuseks on minu arvates asjaolu, et meie keskvalitsuse ametnikud isegi aru saavad, et omavalitsuse tegelased nendest kõrgemal seisavad, rohkem südamega asja ligemal seisavad.

Edasi tahan üksikasjaliselt need väited ümberlükata, mis omavalitsuste tegevust mitte soodsas valguses paista lasevad.

Siit kõnetoolilt toodi ette, et uute teede ehitamine, missugune ülesanne praegu omavalitsuste peal lasub, riigikaitse seisukohast vaadates mitte küllalt otstarbekohases sihis ei sünni.

See väide põhjeneb minu arvates lihtsalt arusaamatuse peal. Maksvate seaduste järgi ei saa omavalitsused ühtegi tolli teed ehitada, kui selleks keskvalitsuse luba olemas. Luba annab komisjon, mis koosneb kahest keskvalitsuse ja ühest omavalitsuste esitajast. See komisjon annab luba alles siis, kui ta k o h a p e a l on tee ja selle tarviduse ning otstarbe üle selgusele jõudnud. Keda nüüd süüdistada, kas keskvalitsust või omavalitsust, seda otsustavad juba lugupeetud riigikogu liikmed ise.

Teiseks toodi ette tööpuuduse vastu võitlemine, mille juures takistajatena toodi ette jälle omavalitsused. Nimelt öeldi, et materjaali valmistamine ja juurdevedu ning mägede mahakaevamine peaks talvel sündima.

Härrad riigikogu liikmed, selle soovi läbiviimist on omavalitsuse ringkonnad alati

pooldanud ja selle poole püüdnud — kuid selle läbiviimist on alati takistanud asjaolu — keskvalitsus ei anna raha. Pealegi ei võimaldanud nende tööde talvel läbiviimist, mida härra kindral Laidoner soovitas, sellekohased seadused. Alles praeguse valitsuse poolt esitati riigikogule seadus, mis võimaldab lepingute sõlmimist aegsasti, juba talvel. See on suur samm edasi, olgugi, et töö selle juures palju kallimaks läheb. Omavalitsused on aga alati niisuguseid töid, mis talvel võimalik teha, talvel teinud, väljaandes sealjuures viimased pennid, teevad seda ka praegugi. On maavalitsusi, kes näituseks tuleva aastaste tööde arvel 3 — 4 miljoni on juba välja annud, selles heas lootuses, et see raha neile peale riigi eelarve vastuvõtmist tagasi antakse. Omavalitsused on alati selle poole püüdnud, et võimalikult palju töösid teede ehituse alal saaks talvel tehtud — kuid puudub raha.

Kuidas omavalitsused on püüdnud tööpuudust vähendada, sellest väikene näide. 1925 a. oli keskvalitsusel kaunis suured summad kasutada tööpuuduse vastu võitlemiseks. Omavalitsustel olid mitmesugused kinnitatud kavad ja plaanid, millede teostamine oli majanduslikult hädatarvilik. Kuid töödega ei saadud keskvalitsuse poolt muidu hakkama, kui omavalitsused olid sunnitud hakkama ettevõtjateks, sõlmides keskvalitsusega lepinguid, et neid siis tööta töölistega läbiviia. Niisuguseid nähtuseid võiks veel paljugi ettetuua. Kas omavalitsused siin jällegi keskvalitsusele takistajaks olid või mitte, selle üle otsustavad jällegi lugupeetud riigikogu liikmed ise.

Härra kindral Laidoner puudutas oma viimases kõnes ka vahakordi ametnikkude ja kodanikkude vahel, tõi ette faktisi, kus öeldi, et kui lähed ministri juurde, võetakse sind viisakalt vastu, kuna ametnikkude juures see hoopis vilets on. See võrdlus on rõõmustav kuulda omavalitsustegelasele. Sellest selgub piltlikult, et ametnikud, keda ülemuse poolt ametisse määratakse, kes nii öelda ainult ülemuse käsku täidavad, rahvale hoopis vastuvõtmatud on, kui valitavad ametnikud s. o. omavalitsustegelased.

On ju ka täiesti arusaadav. Ametnik loeb oma ülesandeks täita tema peale pandud ülesandeid nõnda, et ülemus temaga rahul ja asi on korras. Mis inimesed, kellega tal oma ameti alal kokkupuutumist on, temast mõtlevad — see ei näi teda huvitama. Ta on selle peale kindel,

et mitte korrektno ümberkäimine kodanik-kudega tema seisukorda ei muuda. Hoopis teine lugu on isikutega, keda nende samade kodanikkude poolt ametisse valitakse, kellega temal oma ameti kohustetäitmisel tegemist teha tuleb.

Kui omavalitsustegelane rahvaga mitte küllalt viisakalt ümber ei käi, nagu see haritud isikule kohane, võib ta kindel olla, et teda enam tagasi ei valita. Samasugune nähtus tuleb ka ilmsiks omavalitsustegelase töövoime hindamise juures. Ei oska tema tööd teha, ei seisa tema oma ülesannete kõrgusel — tagajärg: anna teed sellele, kes rohkem selle vääriline on.

Usaldus valitsuse, usaldus võimu vastu kasvab kodanikul siis, kui ta näeb, et teda väärikselt hinnatakse, temaga väärikselt ümberkäiakse, tema nõuetele väärikselt tähelepanu pööratakse. Selles suhtes seisavad meie omavalitsused rahvale palju lä-

hemal, kui keskvalitsuse kohapealsed ametnikud, ja selles suhtes tuleb ka omavalitsusi väärikselt hinnata.

Kokkuvõttes võiksin siiski öelda, et omavalitsusel lootus parema tuleviku peale on. Aluseks sellele on lugupeetud riigivanema sõnad, mida eelpool ette tõi. Ka üksikute ministriumite juures on tendents paremuse poole.

Kõige selle juures ei saa ma aga enesele keelata, pöörduda Riigikogu ja Vabariigi Valitsuse poole: Andke suurem võim omavalitsuste kätte, jätke keskvalitsuse hooleks järelevalve omavalitsuste tegevuse seaduslikkuse üle. Jätke keskvalitsuse kätte ka nende tegevuse ühtlustamine, siis on meil palju kergem eelarvet kokku seada. Sest ülesanded, mis riigil täita tulevad, tehakse omavalitsuste kaudu palju odavamalt, ja mis pea asi, ka otstarbekohasemalt.

„Maa“.

Omavalitsuse päevauudised.

Administratiiv teaduste III. kongressi reklameerimise komitee Eestis.

Rahvusvahelise vastastikku üldtutvustamise Eesti komitee liikmed saavad administratiiv teaduse III. kongressi korraldajalt üleskutse moodustada täh. kongressi reklameerimise komitee Eestis. Komitee, millesse kuuluvad hra E. Maddison esimehena, E. Dolf, V. Smetanin, H. Avikson ja J. Kaiv sekretärina, otsustas oma koosolekul 4. veebr. s. a. enese peale võtta ka kongressi reklameerimise komitee ülesanded, äratähendades asutusi, kellele kongressi üleskutsed ja kavad saata.

Kongressist osavõtu kutse on saadetud ka Maakondade Liidule.

Täh. kongressil esineb E. Maddison, kes kongressile Vabariigi Valitsuse esitajana sõidab, kolme referaadiga.

Teede kaarti väljaandmine.

Teedeministriumil on kavatsus, maaomavalitsuste andmeid kasutades, üleriiklist teede kaarti väljaanda Prantsusmaa autosõidu kaartide eeskujul. Kaart tuleks kuuel lehel 100×50 sentimeetrit ja oleks varustatud kõigi tarvilikkude andmelega. 28. jaan. peetud nõupidamisel, millest osavõtsid peale Teedeministriumi esitajate sõjaväe topograafia osakonna juhataja ja Maakondade Liidu esitaja, seati kaardi kokkuseadmiseks põhitingimused üles.

Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegevusest.

Liitudevahelise komitee koosolek peeti 26. jaan. Maakondade Liidu esimehe H. Lauri juhatusel ära. Päevakorras oli kaks küsimust, alevite ja maade administratiivse vahekorra reformeerimise küsimus ja piirituse ja viinamüügi seaduse § 27 kohta seisukoha võtmine. Küsimused otsustati ühemeelselt. Esimese küsimuse asjus kokkulepitud alustel seab Linnade Liit aleviseaduse muutmise seaduse eelnõu

kokku, kuna teises asjus saadeti liitude poolt ühine märgukiri 13 prots. tulu kindlustamiseks linna-, alevi- ja vallavalitsustele.

Omavalitsuse maksuseaduse muutmise seaduse

26. märtsist 1926 a. esimese osa ära kaotamise seaduse eelnõu kokkuseadmise võttis Liidu juhatus 26. jaan. koosolekul oma ülesandeks.

Raamatupidamise kursused valla- sekretäridele.

1927 a. tegevuskavas ettenähtud raamatupidamise kursuste korraldamise asjus tegi E. Maakondade Liidu juhatus 3. veebr. vastavad otsused eeltööde tegemiseks, muuseas kursuste juhatajat äravalides. Kursused peetakse igas maalinnas ja algust võiks teha märtsi lõpupoolel, kokkuleppel maavalitsustega.

Uus seaduse eelnõu.

Valla omavalitsustele palju muret ja sekeldusi tekitanud koolimaade ja majade ning vallamajade ja magasiaitade aluse maa korraldamise seaduse eelnõu on Maakondade Liidu algatusel väljatöötatud, võeti

Liidu juhatuse poolt 26. jaan. vastu ja esitakse lähemal ajal Siseministeeriumile.

Maavalitsus omas majas.

Virumaa valitsus kolis 7. veebr. s. a. üürikorterist, mis asus Rakvere linnas, Pikk uul. Nr. 15, linnast välja Rakvere valda oma suurde kahetiivalisse kahe-kordsesse puumäija, mis asub linna administratiiv piiri taga postijaama krundil, kahe linna tuleva tee vahel Rahvamaja taga. Maja on senisest üürikorterist märksa suurem ja mahutab eneses peale ameti-ruumide ka korterid valitsuse liikmetele. Maja ületab oma suuruse poolest vast kõik Rakvere linnamajad.

Välismaade omavalitsusest.

Administratiiv teaduste kolmas rahvusvaheline kongress

Prantsuse presidendi ja Prantsuse valitsuse kõrge kaitse all.

On peetud juba kaks administratiiv teaduste kongressi, 1918 ja 1923 a. Brüsselis. Nende tulemused olid tähelepanu väärilised. Ei ole ka imestada. Administratsiooni tähtsus modern-riikide elus suureneb iga päevaga. Avalikud ettevõtted kujunevad ikka arvurikkamaks ning keerulisemaks. Ikka rohkem ja rohkem on tarvis neid korraldada lihtsalt ning ratsionaalselt, hoolitseda personaali kokkuseadmise eest, sisse tuua uusi metoode.

Teiselt poolt kerkivad üles samad küsimused üldhuviliste eraettevõtete suhtes, mille arv ning tähtsus samuti iga päevaga suureneb.

Need küsimused on köitnud nende tähelepanu, kes osa võtsid 1923 a. kongressist. Viimane oli pühendatud eriti uute töömetoodide tarvitusele võtmise küsimusele administratsiooni. Selles mõttes edenesid uurimused kaunis jõudsasti, kuid jäädi siiski kaugemale sellest, et oleks suudetud tervet kongressi programmi läbi võtta. Mõnedel aladel saadi teha ainult ettevalmistuse tööd. Peale selle kerkivad meie pealesõjaaegses keerulises elus üles järjekindlalt uued probleemid. Meile vaatavad vastu vanade küsimuste uued küljed.

Selle järeldusel otsustati pidada uus kongress ning selle kohaks valiti Pariis. Esialgselt 1926 a. peale määratud tähtaeg sai Administratiiv teaduste rahvusvaheliste

kongresside komisjoni poolt kantud 1927 a. juuni kuu peale. Nüüd on vaja koguda osavõtu nõusolekud ning ette valmistada tööd. Üldine korraldav komitee, mis praegu korraldamisel, saadab isikutele, kes nõus on esitama ettekandeid ning soovivad päevakorda täiendada, kõiki täiendavaid teateid.

Teadete saamiseks pöörduda kas Mr. Berthelemy, Doyen de la Faculté de Droit de Paris, Membre de l'Institut, 10, Place du Panthéon, à Paris, või Mr. Louis Rolland, Professeur à la Faculté de Droit, 22, avenue de l'Observatoire, Paris, XIV.

Üldine programm.

Esimene sektsioon.

Kommunaal administratsioon.

1. Kommunaal koonduste liigid (linnad, alevid, maakogukonnad).

2. Kommunaal autonoomia. Temast arusaamise viisid mitmesugustes riikides. Tema kindlustamise abinõud.

3. Kommunaal asutuse mõiste. Munit-sipaal majandusline valitsus.

4. Kommunaal maksud. Riigi fiskaal poliitika mõju kommunaal eelarvete peale.

5. Kommunaal asutuste personaal. Tema kokkuseadmine ning statuut.

6. Perekonnaseisu asutuste organisatsioon. (Kui see osutub tarvilikuks, siis asutatakse selle küsimuse uurimiseks alamkomitee).

Teine sektsioon.

Riigi- ja kogukonna vahelised administratsioonid.

1. Riigi ja kommuunivaheliste administ-

ratsioonide arv ja ülesanded (provintsid, regioonid, departemangud, ringkonnad, maakonnad, jne.).

2). Vaheliste administratsioonide administratiiv organid. Koosseis. Rekruteerimine. Tegevuse vabadus.

3. Vaheliste administratsioonide koostöö riigi ja kommunaal administratsioonidega (ühised fondid, segaasutused jne.).

4. Kommuunide liitumine (kommuunide sündikaat; kommuunide vaheline vastastikkus jne.).

5. Linnade kuhjumise reshiim. Linnade ning nende eeslinnade suhted. Linnade laiumise poolt ülesvõetud küsimused.

6. Isikulised asutused.

Keskadministratsioonid.

1. Keskadministratsioonide organisatsioon. Asutuste ülem. Büroode suhted asutustega. Abinõud mitmesuguste asutuste vahel side kindlustamiseks.

2. Keskadministratsioonide ülesanded

3. Asutuste korraldus. Administratsiooni industrialiseerimine ja kommutrialiseerimine.

4. Kohtud, kellele alluvad administratsiooni tegevusest tekkinud raskuste lahendamise. Administratiiv kohus.

Neljas sektsioon.

Dokumenteerimine. Rahvusvahelised administratsioonid.

1). Administratiiv dokumenteerimine. Tarvitavad meetodid.

2. Administratiiv teaduste dokumenteeringimine.

3. Rahvusvahelised administratsioonid. Viies sektsioon.

Avalikuks tegevuseks ettevalmistamine. Administratiiv meetodide parandamine.

A. Ametnikud ja nende statuut.

1. Ametnikkude rekruteerimine. Ametist lahkumine. Ameti stabiilsus.

2. Ametnikkude kasud, soodustused, Palk. Pension. Statuut.

3. Ametnikkude vastutus.

4. Ametnikkude gruppeerimine.

B. Administratiiv töö ja tema kontroll

C. Administratsioonide kontroll.

Riigikohtu seletused.

Vaesusetunnistuste väljaandmisest kohtuskäijatele.

Möödunud aasta jaanuari kuul esines Harju maakonnavalitsus Siseministeeriumi kaudu Kohtuministeeriumile järgmise ettepanekuga:

Tsiviil kohtupidamise seaduse § 880 vabastab kohtukulude kandmisest neid vaeseid kodanikke, kes kohtu poolt on vaeseks tunnistatud. Sama seaduse § 881 määrab ära asutused ja isikud, kes võivad sellekohaseid tunnistusi välja anda. Muu seas on seal ettenähtud, et neid tunnistusi annab välja teenistuskoha või kogukonna ülemus. Ülemuseks vallaomavalitsuse seisukohalt meie praeguse kogukonna- või vallavalitsuses tuleb lugeda täidesaatvat võimu, s. o. vallavalitsust, mitte aga vallanoõkogu.

Vastupidisel arvamusel on aga Tallinna-Haapsalu Rahukogu, kes nõuab, et vaesuse tunnistusi peavad välja anema vallanoõkogu, aga mitte vallavalitsused. See nõudmine on täiesti vastolus mainitud seaduse § 881 ja sisuliselt pole tal alust, sest ei saa ju vallanoõkogu oma otsusega kedagi vaesemaks teha või jälle mõnele varandust juurde anda. Siin tuleb ainult konstateerida

teatud olukorda ja vallanoõkogu ei saa teisiti otsustada kui ta tegelikult on. Seadusega kindlaks määratud korra muutmist ei saa vallanoõkogus üldse otsustamisele võtta s. o. otsustada, kas seda täita või mitte. Seaduse § 882 on ettenähtud, missugune nõuetav tunnistus peab olema ja missuguseid andmeid ta endas peab sisaldama. Need andmed on vallavalitsusel paremini teada kui vallanoõkogul. Kuidagi ei saa seletada asja otsustamist vallanoõkogus otstarbekohaseks. Vastupidiselt annab see palju üleliigset tööd vallanoõkogudele ja teisest küljest raskendab kodanikkudele asjaajamist. Vallavalitsus on kodanikkudele nädalas 2—3 korda kättesaadav, — nõukogu koosolekut peab ta ootama 2—3 kuud. Peale selle on nõukogud nende asjade otsustamisel oma võimkonna tõsistest piiridest välja libisenud. Nagu ju nimetatud, seaduse § 880 on ettenähtud, et lõpulikult vaeseks, kohtumaksumedest vabastamise otstarbel tunnistab kohus oma sellekohase otsusega. Nüüd aga vallanoõkogu suuremas enamuses oma otsustes on selle õiguse kohtutelt äravõtnud ja tunništavad kodanikke vaeseks, kuna § 882 nõuetavad andmed seal puuduvad.

Palume ministeeriumi vastavat korraldust, et kirjeldatud kord saaks muudetud ja Tallinna-Haapsalu Rahukogule vastav korraldus tehtud. Niisamuti oleks soovitav, et sarnane kord ülemaaliselt saaks maksma pandud. Muu seas tuleb tähendada, et Rakvere-Paide Rahukogus on nimetud kord maksev.

Kohtuministeerium esitatud ettepaneku põhjal tegi järeloküsimuse Riigikohtule.

Riigikohtu üldkogu korraldaval koosolekul 1 märtsil 1925 a. (üldkogu toimetis Nr. 30 — 1926 a.) ettepannud küsimust arutades seletas järgmist:

Kohtuminister on selle küsimuse üles võtnud, leides, et Tallinna-Haapsalu Rahukogu, lahkumines teiste kohtute praktikast, on hakanud nõudma kohtukäijailt, kes vaesuse õigust taotlevad, vallavalitsuste tunnistuste asemel vallanõukogude tunnistusi. Kohtuministri arvamise järele on vaesusetunnistuste väljaandmine vallavalitsuste ülesandeks.

Riigikogu üldkogu leiab, et Ts. Kp. S. § 881 järele peavad need, kes vaesuse õigust tahavad saada, kohtu asjaajamiseks kohtule esitama oma teenistuse ehk kogukondliku ülemuse või rahukohtuniku tunnistuse selle kohta, et neil puuduvad varanduslised abinõud asja ajamiseks. Sama sead. § 882 järele peab tunnistus sisaldama täpsed andmed paluja varanduse, tulude ja perekondliku seisukorra üle. Eelmisest on näha, et siin on tegemist tunnistuse andmisega, mis eneses peab sisaldama teateid paluja tegeliku varandusliku seisukorra üle. Niisuguseid teateid võib loomulikul viisil anda see, kes ise asja tunneb ehk omale teateid otseteel kohapealse uurimise ehk järelepärimise teel kogunud on ja kes siis ka teadete õiguse

eest vastutust kannab. Niisuguseks asutuseks on maal, peale rahukohtuniku — vallavalitsus kui kohalik kogukondlik ülemus, aga mitte vallanõukogu, kes seaduse järele on vallaasjade otsustajaks ehk nagu vallanõukogude valimise seadus § 77 (Riigi Teataja 1921 a. Nr. 26) ütleb, „oma võimkonna piirides määravaks asutiseks“. Tunnistuste väljaandmine ei ole vallanõukogude peale pandud, see käib oma iseloomu poolest valla jooksva asjaajamise töö hulka, sest siin ei ole midagi määrata, vaid ainult tõestada teatavat olukorda. Valla asjaajajaks organiks on sama seaduse § 83 järele vallavalitsus. Seega käib ka tunnistuste väljaandmine vaesuse-õiguse nõutamiseks vllavalitsuste ülesannete hulka. Seda seisukohta kinnitab veel ka Vene Üldise Talurahva Seaduse § 101 p. 8 (Sead. Kogu IX köite erilisa), mille järele igasuguste tunnistuste andmine oli pandud vallavanema peale, ja see, et meil Vene ajal sama kord maksis.

Eeltoodud kaalutlustel otsustas Riigikohtu Üldkogu: ühinedes Kohtuministri seisukohaga, seletada, et maal valdades Ts. Kp. S. § 881 ettenähtud tunnistusi vaesuseõiguse muretsemiseks on õigustatud välja andma vallavalitsus.

Omavalitsuste piirimuutmise uus kord.

Valdade ja alevite piiri muutmised otsustas seni esimese instansina maavalitsus. Riigikohus oma 1926 a. 14. detsembri otsusega Laatre ja Abja valdade piiri muutmise asjus seletab uue juhatusena, et valdade piirimuutmised kuuluvad samuti, kui alevite piiride määramine maavalikogu otsustamisele.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 11. Vallavolinikkude kandidaatide järjekorra äramääramise kohta.

Riigikogu poolt 7. dets. 1926 a. vastuvõetud vallavolikogude valimise ja vallavolik. ning vallavalitsuste korraldamise seaduse (R. T. nr. 97—1926 a.) § 66 põhjal on vallavalitsus kohustatud pärast valimiste toimetamise lõpetamist kokkuseadma vallavolinikkude ja nende kandidaatide lõpuliku nimekirja.

„Maaomavalitsuses“ Nr. 2—1927 a. on toodud näited ainult vallavolinikkude väljaarvamise kohta, kuna nende kandidaatide nimekirja kokkuseadmise kohta on lahkarmised olemas.

Palun lahkesti seletada (soovitav oleks näiteid

tuua), kas tuleb vallavolinikkude kandidaatide järjekorras ümberpaigutusi ettevõtta nende nimeliste näälte arvu suuruse järjekorras juhtumisel, kui ei ole üksikut kandidaati tähendamata hääli üldse antud, ja kui nimekirjale on antud nii nimelisi kui ka üksikut kandidaati tähendamata hääli.

Omaval. ametn. (E. V.)

Vastus:

Küsimuses nimetatud seaduse § 61 ütleb, et lahkunu voliniku asendamisel talitab vallavalitsus valimise seaduse §§ 54—60 korras. Ei ole sellepärast põhjust kahklemiseks kandidaatide järjekorras, kui kõik hääled nimelised on. Siis läheb kandidaatide järjekord nimeliste hääle suuruse järjekorras. Kui volinikkude kohtade määramisel

nimeta hääli järele ei jäänud, peaks järjekorra äramäärama nimelised hääled, ja nende puudumisel kandidaatide järjekord, näit.: valimiste jagaja oli 32, nimekiri Nr. 1 sai 160 häält, neist 34 nime- list, nimelt:

	Volinikkudeks said	Kandid. järjekord
Nr. 1 — 3	I.	
Nr. 2 — —	II.	
Nr. 3 — 6	III.	
Nr. 4 — —	IV.	
Nr. 5 — 10	V.	
Nr. 6 — —		III.
Nr. 7 — —		IV.
Nr. 8 — 6		II.
Nr. 9 — 9		I.

Kokku 34 nimelist

Jääb volinikkude kohtade jaotamisel nimeta hääli üle, peaks need minema volinikkude kandidaatide nimekirja järjekorras seisvatele üle § 59 näidatud korras. Kui näit. üks nimekiri sai 216 häält ja nimelisi kohte: 1 — 4, 2 — 16, 3 — —, 4 — —, 5 — —, 6 — 2, 7 — 3, 8 — 5, kokku 30, saaksid volinikkudeks, kui valimiste jagaja oli 50 : 1, 2, 3 ja 4 kandidaat. Nimeta hääli jääb volinikkudest järele $216 - 30 = 186 = [46 + 34 + 50 + 50] 180 = 6$. See nimeta 6 häält läheks järjekorras esimesele, s. o. V. kandidaadile, kes seega suurema hääle arvu omab, kui järgnevad nimeliste hääle omanikud, ja volinikkude kandidaatide järjekord oleks: I. — Nr. 5, II. — Nr. 8, III. — Nr. 7 ja IV. — Nr. 6.

Ma ütlen oleks, sest seadus ei ole selles asjas ka küllalt selge ja võib olla leitakse ka teisi

asjaolusi kand. ritta seadmiseks. Näit. on tõstetud küsimus, kas ei vabane ühe voliniku tagasiastumisel temale arvatud nimeta hääled ja ei lähe järgmisele kandidaadile üle. Sel juhtumisel on järjekord muidugi teine. Sarnast kandidaatide järjestamist eitab aga § 66, mis käseb kandidaadide nimekirja peale valimisi kokkuseada, seega tagasi astujate hääletega arvestada võimata. Lõp sõna ütleb küsimuse kohta Riigikohus, kui keski asjast huvitatud isik küsimuse kohtu lahendamiseks annab.

Küsimus Nr. 12 Jaoskonna arstide küüthobuste nõudmise õigusest.

Kas jaoskonna arstil ja jaoskonna loomaarstil on õigus amelliste sõitude jaoks valdadel ja ale vitelt küüthobust nõuda neil juhtumistel, kui neil palgamaad kasutada ja hobused olemas.

—kk—

Vastus:

Vastuse küsimuse peale annab määrus küüdi nõudmise või tarvitamise lähema korra kohta (R. T. nr. 61 — 1926 a.). See vastus ei ole küll otsekohene ülesseatud küsimuse peale, kuid määrab ära selle otsustaja. Selle määru § 11 ütleb: „Kõigil küüditunnistusi väljaandvatel asutustel tuleb igal üksikul juhtumistel tunnistuse väljaandmisel igakülgsest kaaluda, kuivõrd selie väljaandmine on vajalik, püüdes ärahoida oma väijaminekute suurendamist.“ Järjekulult oleneb jaoskonna arstide küüthobuse nõudmise õiguse andmine maavalitsusest.

Kuulutatakse makvusetaks
Jüri Tannebaum'i hobusepass.

Viljandi maavalitsus vajab:

Tarvastu ja Paistu jaoskonna loomaarste
ning

Tarvastu ja Suure-
Kõpu jaoskonna ämmaemandaid.

20-margalise tempelmargiga varustatud sooviavaldused ühes lühikese elulookirjeldusega ja kutsetunnistustega esitada 15-ks veebruariks 1927 a. MAAVALITSUS.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 14.000.000 marka.

Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7.

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamisega, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Vastutav toimetaja: Eesti Maakondade Liidu sekretär H. Avikson. Väljaandja: Eesti Maakondade Liit, „Ühistrükkikoda Rakveres“.